

λεις τὸν ἐγκαλούμενον εἰς τὴν φοβερὰν ἀνάγκην νὰ ψευδορκήσῃ, ἢ νὰ συνεργήσῃ εἰς τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἔλεθρον; Ἐπεὶ δὲ τί μὲ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ὄρκου τὸν ἀναγκάζεις νὰ γενῇ κακὸς χριστιανός, ἢ νὰ χύσῃ τὸ αἷμά του ὡς μάρτυς; Ἡ συνήθεια φέρει κατ' ὀλίγον τοὺς ἀνθρώπους νὰ στοχάζωνται τὸν ὄρκον ὡς ἀπλήν τυπικὴν προσθήκην, καὶ ἀφανίζει τοιοῦτοτρόπως τὴν δύναμιν τῆς ὕψους, ἥτις εἶναι ἡ μόνη πῖστις τῆς ἀρετῆς τῶν πλειοτέρων ἀνθρώπων. Ἐδειξεν ἡ πείρα πόσον ἀνωφελεῖς εἶναι οἱ ὄρκοι· καὶ οἱ δικασταὶ ἐξεύρουν καλῶτατα, ὅτι κανένα ποτὲ ἐγκαλούμενον δὲν ἠνάγκασεν ὁ ὄρκος νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν. Τὸ δείχνει ἀκόμη καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος, ὅστις κρίνει ἀνωφελεῖς, καὶ ἀκολούθως βλαβεροὺς, ὅλους ἐκείνους τοὺς νόμους, ὅσοι ἐναντιῶνται εἰς τὰ φυσικὰ τῶν ἀνθρώπων αἰσθήματα. Συμβαίνει εἰς τοὺς τοιούτους νόμους, ὅ, τι συμβαίνει εἰς τὰ ἐμφράγματα τῶν ποταμῶν, ὅταν ἐμποδίζωσι τὸν κατευθεῖαν δρόμον αὐτῶν. Ἢ ἀνατρέπονται πάραυτα καὶ ἀφανίζονται, ἢ ὑποσκάπτονται κατὰ μικρὸν καὶ διαλύονται ἀπὸ τὴν συνεχῇ περιστροφῇ τῶν ὑδάτων.

§ XII.

ΠΕΡΙ ΒΑΣΑΝΟΥ.

Σκληρὰ καὶ ἀπάνθρωπος συνήθεια ἀπεκράτησεν εἰς τὰ πλείοτερα ἔθνη, νὰ στρεβλοῦται καὶ νὰ βασανίζεται ὁ ἐγκαλούμενος, ἢ διὰ νὰ ἀναγκασθῇ νὰ ὁμολογήσῃ τὸ ἀδίκημα, ἢ διὰ τὰς ἀντιφάσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἔπεσε κρινόμενος, ἢ διὰ νὰ φανερώσῃ τοὺς συναιτίους του, ἢ

διὰ νὰ ἐξεύρω ποῖον μεταφυσικὸν καὶ ἀκατάληπτον καθαρισμόν τῆς ἀτιμίας, ἢ τελευταῖον δὲ ἄλλα ἀδικήματα, τὰ ὅποια εἶναι δυνατὸν νὰ ἔπραξεν, ἂν καὶ δὲν κατηγορηται κατὰ τὸ παρὸν περὶ αὐτῶν.

Κάνεις δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζεται ἔνοχος πρὶν τῆς ἀποφάσεως τοῦ κριτοῦ οὐδ' ἐμπορεῖ ἡ πολιτικὴ κοινωνία νὰ τὸν στερήσῃ ἀπὸ τὴν κοινὴν προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν, πᾶρεξ ἀφοῦ ἀποδειχθῇ ὅτι ἠθέτησε τὰς συνθήκας, διὰ τὰς ὁποίας ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἡ κοινὴ ὑπεράσπισις. Εἶναι λοιπὸν φανερὰ καταδυναστεία ἢ ἐξουσία, τὴν ὁποίαν οἱ νόμοι δίδουσι εἰς τὸν κριτὴν νὰ κολάζῃ τὸν πολίτην, πρὶν ἀποδειχθῇ ἔνοχος ἢ ἀθῶος. Πᾶς ἕνας δύναται νὰ καταλάβῃ τοῦτο τὸ δίλημμα. Ἢ εἶναι φανερόν, ἢ ἄδηλον τὸ ἀδικήμα. Ἄν ᾖ φανερόν, ἄλλη ποινὴ δὲν ἀρμόζει εἰς αὐτὸ παρὰ τὴν διορισθεῖσαν ἀπὸ τοῦς νόμους, καὶ εἶναι ἀνωφελῆ τὰ βασανιστήρια, διότι ἀνωφελὴς γίνεται καὶ ἡ ὁμολογία τοῦ ἐγκαλουμένου. Ἄν ᾖ ἄδηλον, δὲν πρέπει νὰ βασανίζεται ὁ ἀθῶος, ἐπεὶδὴ ἀθῶος λογίζεται κατὰ τοῦς νόμους, ὅτινος δὲν ἀπεδείχθησαν ἀκόρη τὰ ἀδικήματα.

Ἄν τὸ πολιτικὸν τέλος τῶν ποινῶν ᾖ νὰ φοβίσωσι τοῦς λοιποῦς ἀθρώπους μὲ τὸν δημόσιον παραδειγματισμόν τοῦ ἐνόχου, ἐναντιοῦνται εἰς τὸ τέλος τοῦτο αἱ κρυφαὶ βάσανοι καὶ κρεουργίαι, μὲ τὰς ὁποίας κολάζει καὶ τοῦς ἐνόχους καὶ τοῦς ἀθῶους ἢ τυραννία τῆς συνθεΐας. Εἶναι βέβαια ἀναγκάσιον νὰ μὴ μένη ἀκόλαστον τὸ φανερόν ἀδικήμα· ἀλλ' οὐδεμίαν ὠφέλειαν προξενεῖ ἡ φανέρωσις τοῦ αὐτουργοῦ τοῦ ἀφνοῦς ἀδικήματος. Τὸ πραγματὸν ἀδί-

κημα, ἐπειδὴ δὲν ἔχει πλέον θεραπείαν, δὲν πρέπει νὰ κολάζεται ἀπὸ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, πλὴν ὅσάκις παρακινεῖ τοὺς ἄλλους εἰς μίμησιν μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀτιμωρησίας¹. Ἄν ἀληθεύῃ τοῦτο, ὅτι οἱ παραβαίνοντες τοὺς νόμους εἶναι ὀλιγώτεροι τὸν ἀριθμὸν παρὰ τοὺς ὄσοι, ἢ διὰ φόβον, ἢ δι' ἀρετὴν τοὺς φυλάσσουν, ὁ κίνδυνος νὰ βασανισθῇ ὁ ἀθῶος εἶναι τόσον μεγαλήτερος, ὅσον εἶναι πιθανώτερον, ὅτι ὁ ἐγκαλούμενος τοὺς ἐφύλαξε παρὰ ὅτι τοὺς παρέβη

Συγγέει περιπλέον ὅλας τὰς σχέσεις τῶν πραγμάτων, ὅστις βιάζει τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν νὰ ἦναι ἐγκαλῶν καὶ ἐγκαλούμενος, νὰ γίνεταί ὁ σωματικῆς πόνος τοῦ βασανιζομένου χωνευτήριον δοκιμαστικὸν τῆς ἀληθείας, τῆς ὁποίας ἡ διάκρισις δὲν εὑρίσκεται εἰς τὰς ἴνας καὶ τοὺς μυῶνας τοῦ ἐλεεινοῦ καταδίκου. Ὁ νόμος τῆς βασάνου φαίνεται νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, « Ἄνθρωποι, ὑποφέρετε τὸν πόνον. Ἄν ἡ φύσις ἐχάραιεν εἰς τὰς ψυχὰς σας τὴν ἀνεξάλειπτον ἀγάπην τῆς ἰδίας σας φυλακῆς, ἐγὼ χαράσω² εἰς αὐτὰς αἴσθημα

1. Ἐπειδὴ ἤθελ' ὁ Συγγραφεὺς αἰσθανθῆν τὴν παραλογισμὸν τοῦ, ἂν ἔλεγε, Ἐὐὸ ἀδίκημα δὲν πρέπει νὰ κολάζεται πλὴν διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ἄλλους νὰ ἀδικῶσιν, ἢ καὶ αὐτὸν τὸν ἀδικήσαντα νὰ ἀδικήσῃ καὶ δεύτερον. Ἐνόςση ὁ ἀδικήσας εἶναι κρυμμένος, μένει ἐλεύθερος καὶ ἀτιμωρητός· ἔθεν δύνασται νὰ κακομεταχειρισθῇ τὴν ἐλευθερίαν του, ἕως πρῶτον. Εἶναι λοιπὸν ὠφελιμώτατον νὰ φανερωθῇ διὰ νὰ παύσῃ νὰ βλάβῃ τοὺς ἄλλους. Σημ. τοῦ Διοσκου.

2. Δὲ φαίνεται ὅτι ἔπρεπε νὰ εἴπῃ, Ἐγὼ ἀπαλειπῶ ἀπ' αὐτὰς αἴσθημα κ. τ. λ. Ὅτοις ἤθελ' εἶσθαι ἀκριβιτέρη καὶ σαφιστέρη ἢ φράσις. Σημ. τοῦ Διοσκου.

· πᾶντάπασιν ἐναντίον, ἤγουν τὸ ἥρωϊκὸν μῖσος τῆς ζωῆς, προστάσσοις νὰ κατηγορῆτε ἑαυτοὺς, λέγοντες « τὴν ἀλήθειαν καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς σπαραγμοὺς τῶν σαρκῶν, καὶ εἰς αὐτὰς τῶν ὀστέων πᾶς ἐξαρθρώσεις. »

Τὸ αἰσχρὸν τοῦτο μέσον τοῦ ἐξετάζειν τὴν ἀλήθειαν εἶναι λείψανον τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἀγροίκου νομοθεσίας, ὅταν αἱ διὰ πυρὸς καὶ βράζοντος ὕδατος ἐξετάσεις, καὶ ἡ ἄδηλος ἐκβάσις τῆς μονομαχίας ὠνομάζοντο κρίσεις θεοῦ, ὡς νὰ ἦτον ἀνάγκη νὰ διασπᾶται συνεχῶς ὁ εἰρμὸς τῶν διορισθέντων ἀπὸ τὸν θεὸν νόμων τῆς φύσεως διὰ ματαιίας ἀνθρώπων διαταγᾶς. Τοῦτο μόνον διαφέρει ἀπ' ἐκείνας ἢ βάσανος, ὅτι ἡ μὲν ἐκβάσις ταύτης κρέμεται ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ ἐγκαλουμένου, ἡ δὲ ἐκβάσις τῶν διὰ πυρὸς καὶ βράζοντος ὕδατος ἐξετάσεων, ἀπὸ ἀπλῶς φυσικῆν καὶ ἐξωτέρην ἐνέργειαν. Ἡ διαφορὰ ὅμως αὕτη φαίνεται, ἀλλὰ δὲν εἶναι πραγματικὴ· διότι ἐπίσης δὲν ἔχει τὴν ἐλευθερίαν ὁ βασανιζόμενος νὰ φανερώσῃ τὴν ἀλήθειαν, εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸν τῶν βασάνων, καθὼς ἦτον ἀδύνατον εἰς τοὺς ἐξεταζομένους κατὰ τὴν ἀρχαίαν νομοθεσίαν νὰ ἐμποδίσωσι χωρὶς δόλου τὰ φυσικὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ βράζοντος ὕδατος ἀποτελέσματα. Τῆς θελήσεως ἡμῶν αἱ ἐνέργειαι εἶναι πάντοτε ἀνάλογοι μὲ τὴν δύναμιν τῶν αἰσθητῶν τύπων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους γεννῶνται καὶ ἡ καθενὸς αἰσθητικὴ δύναμις εἶναι περιορισμένη¹.

1. Ἐπρεπε νὰ εἴπῃ, ἡ καθενὸς σταθερότης, ἡ ὑπομονή, ἡ καρτερία, ἡ πρὸς τὸν πόνον ἀντίστασις, καὶ ὅχι, ἡ καθενὸς αἰσθητικὴ δύναμις εἶναι περιορισμένη. Διότι

Τοῦ πόνου λοιπὸν ὁ τύπος δύναται ν' αὐξήσῃ τόσον, ὥστε νὰ κυριεύσῃ ὅλην τὴν αἴσθησιν τῆς ψυχῆς, μηδὲ ν' ἀφήσῃ πλεονεξίαν εἰς τὸν βρασμιζόμενον παρὰ μόνην τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐκλέξῃ τὴν συντομωτέραν ὁδὸν, εἰς τὴν παρούσαν στιγμὴν, διὰ νὰ φύγῃ τὸν πόνον. Εἰς τοιαύτην περίστασιν ἡ ἀπόκρισις τοῦ ἐγκαλουμένου εἶναι οὕτως ἀναγκασία, καθὼς καὶ οἱ τύποι τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ὕδατος. Τότε ὁ εὐκίσθητος ἀθῶος ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ἐαυτὸν ἐνόχον, ἐλπίζων νὰ ἐλευθερωθῇ διὰ τῆς ὁμολογίας ἀπὸ τῶν πόνου· καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀφανίζεται πᾶσα διακρίσῃ μετὰξὺ ἐνόχου καὶ ἀθῶου μὲ τὸ αὐτὸ ἐκεῖνο μέσον, τὸ ὁποῖον ἐμεταχειρίσθη ὁ δικαστὴς διὰ νὰ τὴν διακρίνη.

Ἡ βία εἶναι μέσον ἀσφαλὲς νὰ ἀπολύωνται οἱ ἰσχυροὶ πταῖσται, καὶ νὰ καταδικάζωνται οἱ ἀσθενεῖς ἀθῶοι. Τοιαῦται ὀλέθριαι ἀταξίαι γεννῶνται ἀπὸ τὸ νομιζόμενον τοῦτο τῆς ἀληθείας κριτήριον, κριτήριον ἄξιον ἀνθρωποφάγων ἔθνων, καὶ τὸ ὁποῖον οἱ Ῥωμαῖοι, ἂν καὶ βάρβαροι εἰς πολλὰ πράγματα, δὲν ἐμεταχειρίζοντο ὅμως, πλὴν εἰς μόνους τοὺς δούλους, τοὺς ὑπαίους ἔκκλιναν σφάγια τῆς ἀγριότητος καὶ ὑπέρμετρα ἐπαινουμένης αὐτῶν ἀρετῆς. Ἀπὸ δύο ἐγκαλουμένους ἐπίσης ἀθῶους, ἢ ἐπίσης ἐνόχους, ὁ ἰσχυρὸς καὶ ἀνδρείος θέλει ἀπολυθῆναι, ὁ ἀσθενὴς καὶ δειλὸς θέλει καταδικασθῆναι, διὰ τοῦτον τὸν

ταῦτο σημαίνει, ὅτι δίδεται βαθμὴς παθήσεως, τοῦ ὁποίου ἐπέκεινα ὁ πόνος δὲν αἰσθάνεται πλέον τίποτε. Καὶ τοῦτο βέβαιον ὅτι εἶναι τὸ νόημα τοῦ Συγγραφίου. Σημ. τοῦ Νικηπολι.

καλὸν συλλογισμόν, « Ἐγὼ ὁ δικαστὴς εἶχα γρέος νὰ εὔρω
 « τινὰ ἔνοχον. Ἀπολύω σέ τὸν ἰσχυρὸν, διότι ὑπέφερες
 « τὸν πόνον · καταδικάζω σέ τὸν ἀσθενῆ, διότι ἐνικήθης
 « ἀπὸ τὸν πόνον. Ἐξεύρω, ὅτι τοιαύτη ὁμολογία, ἀπο-
 « σπασθεῖσα μὲ τῶν βρασάνων τὴν βίαν, δὲν ἔχει κάμ-
 « μίαν ἰσχύον· μὲ ὅλην τοῦτο θέλω καὶ πάλιν σέ βρασάνι-
 « σειν, ἂν ἀρνηθῆς ὅσα ἤδη ὁμολόγησας. » 1

Εἶναι λοιπὸν τῆς βρασάνου τὸ ἀποτέλεσμα ἔργον λο-
 γαριασμοῦ, καὶ σωματικῆς κράσεως, ἢ ὅποια διαφέρει
 εἰς καθένα, καθόσον εἶναι πλειότερον ἢ ὀλιγώτερον εὔ-
 ρωστος, καθόσον εἶναι εὐαίσθητος, ἢ δυσαίσθητος. Μὲ
 τοιαύτην μέθοδον ἤθελε λύσειν εὐκολώτερον τοῦ δικα-
 στοῦ ὁ μαθηματικὸς τὸ πρόβλημα τοῦτο, « Ἄρου γνω-
 « ρισθῆ ἡ δύναμις καὶ ἡ αἴσθησις τοῦ σώματος τοῦ ἀθώου,
 « ἵ πόσος πόνος ἀρκεῖ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ὁμολογήσῃ ἑαυ-
 « τὸν ἔνοχον τοῦ ἀδικήματος; »

Ἐξετάζεται (λέγουσιν) ὁ ἐγκαλούμενος, διὰ νὰ γνωρισθῆ
 ἡ ἀλήθεια. Ἀλλ' ὅμως, ἂν ἡ ἀλήθεια δυσκόλως φανερό-
 νεται ἀπὸ τὸ εἶδος, ἀπὸ τὸ σχῆμα καὶ ἀπὸ τὴν φυσιο-
 γνωμίαν τοῦ ἡσυχίου ἀνθρώπου, πολὺ δυσκολιώτερον ἔχει
 νὰ φανερωθῆ ἀπὸ τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ βρασνιζομένου,
 ἢ ὅποια ἠλλοιώθη ἀπὸ τῶν βρασάνων τοὺς πόνους. Ἡ βρά-
 σανος συγχέει καὶ ἀφανίζει τὰς ἐλαχίστας τῶν σημείων

1. « Εἰς τὰ μὲ θάνατον κολαζόμενα ἀδικήματα, ἡ ὁμολογία τοῦ ἐγκα-
 λουμένου δὲν ἀρκεῖ εἰς καταδίκην του, ἂν δὲν ἔχη ἄλλας ἀποδείξεις τὸ
 ἀδικημα· διότι ἐνδέχεται νὰ ἔκαμε τοιαύτην ὁμολογίαν διὰ παραγῆν
 τῆς ψυχῆς, ἢ ἀπελπισίαν. » DONLAT, Lois civiles, livr III, sect. 5,

τοῦ προσώπου διαφοράς, μὲ τὰς ὁποίας διακρίνεται κάποτε εἰς τοὺς πλειοτέρους ἀνθρώπους, καὶ μὴ θέλοντας, τὸ ψεῦδος ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν.

Παράδοξον, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα τῆς βασάνου εἶναι, νὰ βλάπτεται ἀπ' αὐτὴν πλεον ὁ ἀθῶος παρά τὸν ἔνοχον. Εἰς τὸν ἀθῶον ὅλα εἶναι βλαβερὰ· καταδικάζεται, ἂν ὁμολογήσῃ τὸ ἔγκλημα, ἔπαθεν ἄδικον ποινὴν, ἂν ἀποδειχθῇ ἀθῶος. Ὁ ἔνοχος ἐξεναντίας ἀπολαύει καὶ τὴν ὠφέλειαν ταύτην, ἤγουν, ἂν ὑπομείνῃ τὴν βάσανον ἀπολυθῇ ὡς ἀθῶος, ἔπαθεν ὀλιγωτέραν τῆς πρεπούσης εἰς αὐτὸν ποινῆς. Ἡ βάσανος λοιπὸν βλάπτει πάντοτε τὸν ἀθῶον, καὶ ὠφελεῖ κάποτε τὸν ἔνοχον.

Ἐγνώρισαν, ἂν καὶ συγκεχυμένως, τὰ ἄτοπα ταῦτα καὶ αὐτοὶ τῆς βασάνου οἱ ὑπέρμαχοι. Ὡς ἄκυρον λογίζονται τὴν διὰ ταύτης ὁμολογίαν τοῦ ἀδικήματος, ἂν ὁ ἐγκαλούμενος δὲν τὴν βεβαίωσῃ καὶ μὲ τὸν ὄρκον, ἀφοῦ λάβῃ τέλος ἢ βάσανος. Π' ὅλον τοῦτο, ἂν δὲν ὁμώσῃ, βασανίζεται καὶ πάλιν. Ὁ αἰσχρὸς οὗτος παραλογισμὸς συγχωρεῖται ἀπὸ τινὰς νομοδιδασκάλους, καὶ εἰς Ἰῶνη τινὰ, διὰ τρεῖς μῶνας φηράς. Ἄλλοι νομοδιδάσκαλοι, καὶ ἄλλα Ἰῶνη τὸν ἀφίνου εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ δικαστοῦ.

Περὶ τὸν εἶναι νὰ σαφηνίσω τὰ λεγόμενα μὲ ἀναρίθμητα παραδείγματα ἀθῶων, ὅσοι ὁμολόγησαν ἑαυτοὺς ἔνοχους, μὴν ὑποφέροντες τῆς βασάνου τοὺς πόνους. Δὲν εἶν' Ἰῶνος, δὲν εἶναι αἰὼν, χωρὶς τοιαῦτα παραδείγματα· ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι οὔτε μεταβάλλονται, οὔτε αἰσθάνονται τὰ ἐπακολούθημα τῶν ὀλεθρίων ἀρχῶν, εἰς

τῆς ὁποίας εἶναι προσκολλημένοι. Ὅσοι ἐξεύρουν γὰρ συλλογίζονται πλέον ἀφ' ὅ,τι ζητοῦν αἱ χρεῖαι τῆς ζωῆς, προστρέχουν κάποτε εἰς τὴν φύσιν, ἢ ὁποῖα μὲ μυστικῶς ἀδιαρθρώτους φωνὰς τοὺς προσκαλεῖ· ἀλλὰ φοβούμενοι τὸν τύραννον τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, τὴν συνήθειαν, ἐπιστρέφουν καὶ πάλιν εἰς τὴν ἀπάτην.

Τρίτον αἴτιον τῆς βασάνου εἶναι τοῦ ἐγκαλουμένου αἱ ἀντιφάσεις, ὅταν ἐξετάζεται. Ἀλλ' ὁ φόβος τῆς ποινῆς, τὸ ἀδύηλον τῆς κρίσεως, ἡ πομπὴ καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ κριτοῦ, ἡ ἀμαθία, κοινὴ ἐξίσου εἰς τοὺς ἐνόχους καὶ εἰς τοὺς ἀθώους, ἴ μὴ δὲν εἶναι ἱκανὰ γὰρ φέρωσιν εἰς ἀντίφασιν καὶ τὸν ἀθῶον, ὅστις δειλιᾷ, καὶ τὸν ἔνοχον, ὅστις ζητεῖ γὰρ κρύψη τὸ πταῖσμά του; Δι' ἀντιφάσεις, κοινὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅταν ἡσυγάζη ἢ ψυχῆ των, γίνονται ἐξανάγκη πολὺ κοινότεραι, ὅταν ᾖναι ταραγμένοι, καὶ διόλου κυριευμένοι ἀπὸ τὴν φροντίδα γ' ἀποφύγωσι τὸν επικείμενον κίνδυνον.

Ἢ βασάνος μὲ τὴν ὁποῖαν κολάζεται ὁ ἐγκαλούμενος, διὰ γὰρ φανερώση ἂν ᾖναι καὶ ἄλλων ἀδικημάτων ἔνοχος παρὰ τὰ ὁποῖα τὸν ἐγκαλοῦν, ἰσοδυναμεῖ μὲ τοῦτον τὸν συλλογισμόν, « Εἶσαι ἔνοχος ἑνὸς ἀδικήματος· « ἄρα δυνατόν γὰρ ᾖσαι ἔνοχος καὶ ἑκατὸν ἄλλων ἀδικημάτων. Τοιαύτη ἀμφισβολία μὲ ἐνοχλεῖ, καὶ θέλω γὰρ « βεβαιωθῶ μὲ τὸ κριτήριον τοῦτο τῆς ἀληθείας. Οἱ νόμοι « σὲ βασανίζουν, ὅχι μόνον διότι εἶσαι ἔνοχος, ἀλλὰ καὶ « διότι ἐνδεχόμενον γὰρ ᾖσαι πλέον ἔνοχος, καὶ διότι ἐπι- « θυμῶ γὰρ σὲ εὕρω ἔνοχον. »

Βασανίζεται ἀκόμη ὁ ἐγκαλούμενος, διὰ γὰρ φανερώση

τοὺς συναιτίους τοῦ ἀδικήματος. ¹ Ἄν, ὅμως ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ βάσανος δὲν εἶναι μέσον ἐπιτήδειον νὰ φανερώσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἢ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀνακαλύψῃ τοὺς συναιτίους, τῶν ὁποίων ἡ γνῶσις εἶναι ἀλήθεια ἀφανής; Πολλὰ εὐκολώτερον θέλει κατηγορήσῃ τοὺς ἄλλους, ὅστις κατηγορεῖ ἑαυτόν. Ἐπειτα ἢ πῶς εἶναι δίκαιον νὰ βασανίζεσαι ὁ ἐγκαλούμενος, διὰ τὰ ἀδικήματα τῶν ἄλλων; ἢ Μὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φανερωθῶσιν οἱ συναιτιοὶ ἀπὸ τὴν ἐξέτασιν τῶν μαρτύρων καὶ τοῦ ἐγκαλούμενου, ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐλέγχους, καὶ ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ ἀδικήματος, εἰς βραχυλογία, ἀπ' ὅλα τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα μέσα, τὰ ὁποῖα συνεργοῦν νὰ ἀποδείξωσιν ἔνοχον τὸν ἐγκαλούμενον; φεύγουν ὡσεπιτοπολὺ οἱ συναιτιοὶ, ἀπὸ φυλακῆς ὁ ἐγκαλούμενος, φεβούμενοι τῆς ἰδίας

1. Ὁ Συγγραφεὺς δὲν ἔχει νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ ἰσχυρώτερον μέρος τῆς ἀπερίκτου, καὶ ὅτι ἡ λύσις, τὴν ὁποίαν δίδει, εἶναι ἀνίσχυρος. Τῶν συναιτίων ἡ γνῶσις εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἐρευνητέας ἀληθείας, καὶ εἶναι ἀναμφίβητον ὅτι ἀνακαλύπτεται συχνὰ μὲ τὸ σκληρὸν τοῦτο μέσον. Δὲν εἶν' ἕστις δὲν μισεῖ τὴν βάσανον τὴν γινόμενὴν πρὶν ἀποδειχθῆ τὸ ἀδικημα. Ἀλλ' εἰς τὴν πρᾶσιν ἢ ἐκ περισσοῦ αὕτη βάσανος γίνεται διὰ τὴν ἀναγκάσῃ ὄχι μόνον νὰ ἐμλογίσῃ τοὺς συναιτίους, καὶ τὰ μέσα νὰ τοὺς πιάσῃ, ἀλλ' ἀκόμη καὶ νὰ φανερώσῃ τοὺς ἀναγκαίους ἐλέγχους τῆς καταδίκης του. Ἡ ποινὴ τοῦ ἀδικήματος δικαιολογεῖται ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀνάγκην νὰ ἐμπεδίζωνται ἄλλα παρόμοια ἀδικήματα. Ἄν τὸ ἀδικημα λοιπὸν ἦναι ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ὑποθέτουν συναιτίους, ὡς εἶναι αἱ κλοπαὶ καὶ οἱ φόνοι αἱ γινόμενοι ἀπὸ πολλοὺς ἐντάμα, καὶ ἂν οὔτε μάρτυρες, οὔτε ἐλέγχοι ἦναι ἱκανοὶ νὰ διακρίνωσι τὴν πολὺπλοκὴν τῶν συναιτίων σειρὰν, ἡ βάσανος, δευτέρα ποινὴ, θέλει εἶσθαι δίκαια, καθὼς ἡ πρώτη. Σημ. τοῦ Διοκλου.

τύχης τὸ ἄδηλον, καὶ μὲ τὴν ἐκούσιον ταύτην ἐξορίαν ἐλευθερόνουν τὸ ἔθνος ἀπὸ τὸν κίνδυνον ἄλλων νέων ἀδικημάτων, ὅταν ἀπὸ τᾶλλο μέρος ἢ ποινὴ τοῦ φυλακωθέντος ἐνόχου γίνεται παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους νὰ ἀπέχωνται ἀπὸ τὸ ἀδικημα. ¹

Ἄλλη γελοιώδης αἰτία τῆς βασάνου εἶναι ὁ καθαρισμὸς τῆς ἀτιμίας, ἥγουν ὅστις ἐκρίθη ἀτιμος ἀπὸ τοὺς νόμους, πρέπει νὰ βεβχιώσῃ τὴν μαρτυρίαν του μὲ τὴν ἐξάρθρωσιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ μελῶν.

Τοιοῦτον βάρβαρον ἔθος δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποφέρεται εἰς τὴν δεκάτην ὀγδόην ἑκατονταετηρίδα. Ἐὰν δὲν δύναται ὁ πόθος, ὅστις εἶναι σωματικὴ αἰσθησις, νὰ καθάρσῃ τὴν ἀτιμίαν, ἢ ὑποία εἶναι ἀπλῆ ἠθικὴ σχέσις; Ἐὰν οὖν εἶναι ὁ πόθος χωνευτήριον, καὶ ἡ ἀτιμία ὕλη ἀκάθαρτος, τὴν ὁποίαν ζητοῦν νὰ χωρίσωσιν ἀπὸ τὸν βασανιζόμενον; Ἢ ἀτιμία

1. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο εἶναι παντῆρασι ἀσθενές. Πεύγουν αἱ συναίτιοι ἀπὸ δάσος εἰς δάσος ἢ ἀπὸ πόλιν εἰς πόλιν, ἀλλὰ δὲν ἐξορίζονται, ἥγουν δὲν ἀναχωροῦν ἀπὸ τὰ ἔθρα τῆς ἐπικρατείας. Καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἀναχωροῦν, ἢ πρὸς τὸν πταίστην φιλανθρωπία δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἀνωτέρα τῆς πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη φιλανθρωπίας, πρὸς τὰ ὅποια δὲν εἶναι δίκαιον, διὰ ψευδῆ συμπάθειαν, νὰ πέμπωνται λησταὶ καὶ φονεῖς. Ἐὰν ἔργον φιλάνθρωπον θέλει στοχασθῆν τὴν βίασαν ἑστὶς συλλεγισθῆν, ἔτι ἐλίγαι στιγμαὶ βασάνων ἐνὸς κακούργου δύνανται νὰ σώσωσιν ἀπὸ τὸν θάνατον ἑκατὸν ἀθώους, τοὺς ὁποίους ἤθελαν φονεῦσιν αἱ συναίτιοί του. Σημ. τοῦ ΔΙΔΕΚΟΤ. *

* Ἀπατᾶται ὁ Διδεκός. Ἢ κατάρχησις τῶν βασάνων ἀπέδειξεν, ὅτι αἱ βάσανοι ἦσαν ἀνωφελεῖς καὶ ὁ αἴτιος τῆς παύσεως τῶν βασάνων Βεκκαρίας ἔπαυσε τρόπον τινὰ καὶ τοὺς μεγάλους κακούργους. Ἐπεὶ σὴμ. τοῦ Γαλλ. μεταφραστ.

εἶναι ἔργον τῆς κοινῆς ὑπολήψεως, καὶ ὄχι τῶν νόμων, οὐδὲ τοῦ λόγου. Ἰκανὴ εἶναι αὕτη ἢ βίασanos νὰ προξενήσῃ τὴν ἀτιμίαν· ὅθεν μὲ τοιαύτην μέθοδον ἀτιμάζουσι τὸν βασκνιζόμενον, θέλοντες νὰ τὸν καθαρίσωσιν ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν.

Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ εὕρωμεν τὴν ἀρχὴν τούτου τοῦ γελοιώδους νόμου· διότι καὶ αὐτὰ τὰ ἄτοπα τὰ κυριεύοντα εἰς τὸ Ἰσθνος ἀναφέρονται πάντοτε εἰς ἄλλας κοινὰς ἐννοίας, τὰς ὁποίας σεβάζεται. φαίνεται λοιπὸν, ὅτι ἡ ὑπόληψις τοῦ καθαρισμοῦ τῆς ἀτιμίας ἐγεννήθη ἀπὸ τὰς πνευματικὰς τῆς Ὁρησκείας ἐννοίας, αἱ ὁποῖαι κυβερνοῦν τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων παντὸς αἰῶνος καὶ παντὸς τόπου. Δόγμα τῆς Ὁρησκείας ἀψευδὲς εἶναι, ὅτι αἱ κηλίδες τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρτημάτων ἐκείνων, ὅσα δὲν εἶναι ἄξια τῆς αἰωνίου ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ καθαρισθῶσι διὰ πυρὸς ἀκαταλήπτου· καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀτιμία θεωρεῖται ὡς πολιτικὴ κηλὶς, ὁ δὲ πόνος καὶ τὸ πῦρ καθαρίζουν τὰς πνευματικὰς κηλίδας, ἐσυμπέραναν ἀκολούθως ὅτι καὶ οἱ πόνοι τῆς βασάνου καθαρίζουν τὴν πολιτικὴν κηλίδα, τὴν ἀτιμίαν. Ἀπὸ τοιαύτην ἀρχὴν, νομίζω, ἐγεννήθη καὶ ἡ ἀπαιτουμένη ἀπὸ τοὺς δικαστὰς ὁμολογία τοῦ ἐγκαλουμένου, ὡς ἀναγκαία εἰς τὴν καταδίκην· διότι εἰς τὸ πνευματικὸν δικαστήριον τῆς μετανοίας, ἡ ἐξομολόγησις τῶν ἀδικημάτων εἶναι μέρος οὐσιῶδες τοῦ μυστηρίου. Οὕτω κακομεταχειρίζονται οἱ ἄνθρωποι τὰ λαμπρότατα καὶ βεβαιότατα τῆς Ὁρησκείας φωτα. Εἰς τοὺς αἰῶνας τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς ἀμαθίας προστρέχουν συχνὰ εἰς αὐτὰ, μὴν ἔχοντες

ἀλλὰ, καὶ τὰ προσαρμόζουν ἀλόγως εἰς παντάπασιν διαφόρου φύσεως πράγματα.

Γνωσταὶ ἦσαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους νομοθέτας αὐταὶ αἱ ἀλήθειαι. Αὐτοὶ δὲν ἐσυγχώρουν τὴν βάσανον πλὴν διὰ μόνους τοὺς δούλους, οἱ ὅποιοι κατ' αὐτοὺς δὲν ἐλογίζοντο πρόσωπα. Γνωσταὶ εἶναι καὶ εἰς τοὺς Ἄγγλους, τῶν ὁποίων ἡ δόξα εἰς τὰς ἐπιστήμας, ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἐμπορίας, τοῦ πλούτου καὶ τῆς δυνάμεως, τὰ παραδείγματα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀνδρίας, δείχνουν ἀναντιρρήτως, ὅτι κυβερνῶνται ἀπὸ νόμους ὀρθοὺς. Ἐκκαταργήθη ἡ βάσανος εἰς τὴν Σουηκίαν· ἐκκαταργήθη ἀπ' ἓνα τῶν Σοφωτάτῳ τῆς Εὐρώπης Μονάρχων, ὁ ὅποῖος ἀναβιδάσας τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὸν θρόνον, καὶ γενόμενος εὐεργετικὸς νομοθέτης, ἔκαμεν ἐπίσης ἐλευθέρους τοὺς ὑπηκόους του, καὶ δὲν τοὺς ὑπέταξε πλὴν εἰς μόνους τοὺς νόμους, ἧτις εἶναι ἡ μόνη ἰσονομία καὶ ἐλευθερία, τὴν ὁποίαν δύνανται νὰ ἀπαιτήσωσιν οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι εἰς τὴν παροῦσαν τῶν πραγμάτων κατὰστασιν. Δὲν ἐκρίθη ἀναγκαία ἡ βάσανος ἀπὸ τοὺς στρατιωτικοὺς νόμους, ὅπου μ' ὅλον τοῦτο ἤθελε κριθῆν ἀρμοδιωτέρα, ἐπειδὴ οἱ στρατιῶται εἶναι ὡσεπιτοπολὺ τὸ ἀχρειέστερον μέρος τοῦ ἔθνους. Ὅσοι δὲν ἐξεύρουν πόσον εἶναι μεγάλη τῆς συνηθείας ἡ τυραννία, θέλουν ἀπορήσειν, ὅτι διδάσκονται τὸν φιλάνθρωπότερον τρόπον τοῦ δικάζειν οἱ νομοθέται ἀπὸ ἀνθρώπους, τῶν ὁποίων τὰς ψυχὰς ἐσκλήρυνεν ἡ συνηθεία τῆς αἱματοχυσίας.

ΔΠΟΠΛΗΡΩΜΑ ΤΟΥ ΔΩΔΕΚΑΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.

Περί ἐγκρύφου. (Du secret.)

« Ἡ ἐπιγραφή μᾶς ἐπιστρέφει εἰς ἄλλην προτέραν ἑκατονταετηρίδα· καὶ ὅμως ἱστορῶ τὰ γινόμενα κατὰ τὴν δεκάτην ἐννάτην. Δύο εἶδη βασιάνων εἶχεν ἡ παλαιὰ ἐγκληματικὴ νομοθεσία· τὸ πρῶτον ὠνομάζετο Βάσανος προπαρασκευαστικὴ, καὶ εἶχε χώραν, ἔτε ἐλειπαν ἀρκεταὶ ἀποδείξεις κατὰ τοῦ ἐγκαλουμένου θανάσιμον ἀδίκημα. Τὸ εἶδος τοῦτο ἐκαταργήθη (εἰς τὴν Γαλλίαν), τὴν 24 Ἀυγούστου, 1780. Τὸ δεύτερον ὠνομάζετο Βάσανος προηγούμενη, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπαρὰδίδετο, πρὶν θανατωθῆ, ὁ καταδικασμένος εἰς θάνατον, μετ' σκοπὸν νὰ φανερώσῃ τοὺς συναιτίους του. Ἐκαταργήθη καὶ τοῦτο τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1789· διότι τὸ ἔθνος εἰς τὴν ἀνακαίνισιν τῆς νομοθεσίας του δὲν ἐμπόρει πλέον νὰ φυλάξῃ τὸν τόσον βάρβαρον νόμον τοῦτον.

« Ἦθελα ἐξηγήσειν ὅσα ὑπέφεραν οἱ βασιανίζόμενοι εἰς τὰ δύο τοῦτα τῶν βασιάνων εἶδη . . . Ἀλλὰ, ὡς λέγει ὁ Μοντεσκιώς, « ἀκούω τὴν φωνὴν τῆς φύσεως κατ' ἐμεῦ. » Σιωπῶ λοιπὸν περὶ πράγματος τὸ ὁποῖον ἔπαυσε πρὸ πολλοῦ· ἀρκοῦν ἔσα ἔχω νὰ ἱστορήσω περὶ τῶν ἐτι κρατούντων. — Ἡ Βάσανος ἐκαταργήθη, καθὼς κηρύττει ἡ νομοθεσία μας. — Μ' ἔλον τοῦτο, εἰς περιστάσεις τινάς, διὰ τὴν χρείαν τῆς ἐμολογίας τοῦ ἐνόχου, ἐπενοήθη ἄλλο νέον εἶδος βασιάνου, τὴν ὁποίαν ἡ πλέον ἰσχυρὰ καρτερία δὲν ἐμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ πολὺν καιρὸν.

« Ὁ λόγος μου εἶναι περὶ τοῦ ἐγκρύφου (du secret), οὐδὲ φοβούμαι νὰ ἐγγυηθῶ τὴν ἀλήθειαν ὅσων μέλλω νὰ διηγηθῶ· ἀρκεῖ νὰ ἐκθέσω τὰ πλέον δημόσια ἐξ αὐτῶν. Ἰδοὺ παῖα μέσα ἐμεταχειρίσθησαν κατὰ διαφόρους καιροὺς [μετὰ τὴν κατάρτησιν τῶν βασιάνων] εἰς δικαστήρια ἢ φυλακὰς τινάς, νὰ ἀναγκάσωσι τοὺς φυλακισμένους εἰς ἀνακαλύψεις.

« Βάλλεται ὁ ἐγκαλούμενος εἰς δεσμωτήριον στενόν, ὡσεπιπλέον ὑγρὸν, λιθόστρωτον, εἰς τὸ ὅποιον μόλις ἀνανεόνηται ὁ ἀῆρ, καὶ τὸ φῶς δὲν ἐμφαίνει παρὰ διὰ ξυλίνου σίφωνος πρσαρμωμένου εἰς κλειστὸν παράθυρον.

« Ὅλα τὰ σκεύη τοῦ δεσμωτηρίου περιορίζονται εἰς ἓν ἀχυρόστρωμα· οὔτε τράπεζαν, οὔτε καθέκλαν εὕρισκεις εἰς αὐτό· ἔθεν ὁ φυλακισμένος ἀναγκάζεται ἢ νὰ στέκῃ πάντοτ' ὄρθος, ἢ νὰ μένῃ πλαγισμένος εἰς τὸ ἀχυρόστρωμα.

« Ἀνάγνωσις βιβλίου κάθενος δὲν συγχωρεῖται εἰς αὐτόν. Ἰσως καὶ ἡ κατηγορία νὰ γράφῃ τοὺς λογισμούς του εἶναι ἀπηγορευμένη· μόνος μὲ τοὺς θλιβεροὺς ἀναλογισμούς του, καὶ τὸ πλείοτερον μέρος τοῦ καιροῦ εἰς βαθύ σκοτός, δὲν εὐρίσκει τί ποτε νὰ τὸν περισπάσῃ ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν του.

« Σιμὰ τῆς καίτης βάλλουν τὰ διορισμένον εἰς τὰς χρεῖας τῆς φύσεως ἄγγειον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀποπνευμένη βρώμα τοῦ κάμνει τὴν κατοίκησιν ἀνυπόφορον.

« Κατὰ πᾶσαν ὥραν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐξυπνίζεται ἀπὸ τὴν ἀγρυπνίαν θόρυθον τοῦ δεσμοφύλακος, ὅστις, ὀλότελ' ἀναίσθητος εἰς τῶν ἄλλων τὰ πάθη, καταφρονεῖ καὶ τὴν λύπην καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ φυλακισμένου, σαλεύει μὲ κρότον τὰ κλειδιά τῆς φυλακῆς καὶ τὰ μάνδαλα, καὶ φαίνεται ὅτι χεῖρει νὰ τὸν βλέπῃ βασανιζόμενον.

« Ὅλη ἡ τροφή τοῦ δυστυχοῦς εἶναι ψωμίον, συχνὰ πολλὰ ὀλίγον τὴν ποσότητά, τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸ λησμονοῦν πολλάκις ἐπίτηδες νὰ δώσωσι, διὰ νὰ τοῦ ὀλιγεύσωσι τὴν δύναμιν. Δὲν τοῦ ἀφίνουν μαχαίριον, οὐδὲ κανέν ἄλλο ἐργαλεῖον· ὁ δεσμοφύλαξ φροντίζει νὰ τοῦ καταμερίξῃ τὴν τροφήν.

« Ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν τὸν αὔρου ἀπὸ τὴν φρικτὴν φυλακὴν, διὰ νὰ τὸν παραστήσωσιν εἰς κανέν' ἐξεταστήν ἀπὸ τοὺς κριτάς· μόλις δυνάμενος νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του, μόλις νὰ ἐνθυμηθῇ τὰ πράγματα, ἐξετάζεται, καὶ μετὰ πολλὰς ἐρωτήσεις εἶναι θαῦμα, ἂν ἡ ἀσυμφωνία τῶν ἀποκρίσεων δὲν γεννήσῃ ἀντιφάσεις· διὰ τὰς ὁποίας ἔπειτα ὑποβάλλεται εἰς νέας κατηγορίας.

« Ἄν δὲν ἀπεκρίθῃ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἐξεταστοῦ, ἐπιστρέφων εἰς τὴν φυλακὴν εὐρίσκει αὐστηρότερον τὸν δεσμοφύλακα. Ἄν ἡ φρίκη τῆς μοναξίας δὲν ἤρκεσε νὰ δαμάσῃ τὴν σταθερότητα τῆς ψυχῆς του, ἐπινοεῖται νέον εἶδος ἄλλο βασάνου· ἀντὶ τοῦ σκοτούς, θέλουσιν κατατικρῶ τῆς κοίτης του ἀνταυγαστήριον (reverberé) ἀπὸ τὴν λάμπριν τοῦ ὁποίου ἐνοχλούμενος, ἀναγκάζεται νὰ κρατῇ κλειστοὺς τοὺς ἀσθενημένους ὀφθαλμούς του.

« Εἰς τὸ μεταξὺ τοῦτο, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς τῆς ἀστυνομίας, καθήμενος εἰς τὴν ἄλλην ἄκρην τῆς φυλακῆς ἐμπροσθεν τραπέζιου, τὸν παρατηρεῖ μὲ σιωπὴν, σκοπεύει τὰ κινήματά του, καὶ σημειώνει ἀκριβῶς ὅλους αὐτοῦ τοὺς στεναγμούς, τοὺς λόγους, τὰ παράπονα, καὶ οὕτω

τὸν στερεῖει καὶ τὴν τελευταίαν παρηγορίαν γ' ἀναστενάξῃ μόνος. Εὐ-
τυχῆς ἀκόμ' ἔσθαι εἶσθαι· ὅτι οἱ ἀλληλοδιαδόχοι οὗτοι ὑπουργοί, μισθω-
μένοι διὰ τὸν παρατηρῶσι, δὲν ἐψεύδοντο ἐναντίον τῆς ἀληθείας
καὶ τῆς συνειδήσεώς των!

« Ὁ καιρὸς, ἕσεν ὑπόκειται ὁ φυλακωμένος εἰς τοιαύτην δίαιταν,
δὲν ἔχει μέτρον ὁρισμένον, ἀλλὰ κρέμεται ἀπὸ τὴν αὐτογνώμονα θέλη-
σιν τοῦ κριτοῦ. Ὁ δεῖνα ἀφέθη εἰς τὴν φυλακὴν πεντακοσίαις πεντηκοντα-
δύο ἡμέραις, ὁ δεῖνα τριακοσίαις ἐξδωκκονταδύο καὶ ὁ δεῖνα ἑκατὸν-
μίαις. Μετὰ τίσσην κακοπάθειαν, ἐξερχόμενος ἀπὸ τὴν φυλακὴν, δὲν
εἶναι πλέον ἄνθρωπος, ἀλλὰ φάντασμα καὶ λείψανον ἀνθρώπου, τὸ
ὁποῖον δὲν αἰσθάνετα οὐδ' αὐτὸν πηλάκις τὴν πόνον. Ἴδου πάλαις βα-
σάνους ἐβάλαμεν εἰς τόπον τῆς ἐνομαζομένης ἄλλοτε Προπαρ-
σχευαστικῆς βασιάνου.

« Τέλος, ἀφ' οὗ ὁ ἐγκαλούμενος καταδικασθῆ εἰς θάνατον, ἂν ὁ κρι-
τῆς ἐλπίζῃ ἀκόμη νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸ στόμα του κομμίαν ἀνακάλυψιν,
τὸν ὑπεβάλλει εἰς νέας βασάνους· ἀπὸ τὰς ἐπείας προαμένονται τὰ
αὐτὰ ἀποτελέσματα, ἐπειδὴ ἐνεργεῖνται εἰς σῆμα σχεδὸν νεκρὸν. Καὶ
αὐτὰς τὰς βασάνους ἐβάλαμεν εἰς τόπον τῆς παλαιᾶς Προηγουμέ-
νης βασιάνου. » Βλ. ΚΚΚΚΚΚ, de la justice criminelle. en France,
etc. titre. II, chap. I, § 9.

§ XIII.

ΠΕΡΙ ΠΟΣΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗΣ.

Ἀφοῦ γνωρισθῶσιν οἱ ἔλεγχοι, καὶ διορισθῆ ἡ βε-
βαιότης τοῦ ἀδικήματος, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ δοθῆ εἰς
τὸν ἐγκαλούμενον ὁ καιρὸς καὶ τὰ πρόσφρα μέσα νὰ
δικαιολογηθῆ. Ἀλλ' ὁ καιρὸς οὗτος πρέπει νὰ ᾖ ὀλί-
γος, διὰ νὰ μὴ βρξδύνη τὴν ποινὴν, τῆς ὁποίας ἡ ταχύ-
της εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον ἰσχυροὺς χαλινοὺς τῶν
ἀδικημάτων. Ὅστις, διὰ κακῶς νοουμένην φιλανθρωπίαν,
κρίνει σκληρὰν τοῦ καιροῦ τὴν ὀλιγότητα, ἀς συλλογηθῆ,

ὅτι τόσον πλέον κινδυνεύει ὁ ἀθῶος, ὅσον εἶναι πλείοτερα τῆς νομοθεσίας τὰ ἐλαττώματα,

Ἄλλ' οἱ νόμοι μόνοι ἔχουν τὴν ἐξουσίαν νὰ διορίζωσι τὸ διάστημα τοῦ καιροῦ, ὅσον ἀρκεῖ εἰς τὴν δικαιολογίαν τοῦ ἐγκαλουμένου. καὶ εἰς τοὺς ἐλέγχους τῶν ἀδικημάτων. Καὶ ὁ δικαστὴς δὲν ἤθελε πλέον εἶσθαι δικαστὴς, ἀλλὰ νομοθέτης, ἂν ἐδιώριζεν αὐτὸς τὸν ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἀδικήματος καιρὸν. Τὰ δεινὰ ἀδικήματα, τῶν ὁποίων ἡ μνήμη μένει πολυχρόνιος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, δὲν πρέπει νὰ ἔχωσι καμμίαν παραγραφὴν χρονικὴν πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἐγκαλουμένου, ὅστις ἐσιώθη μὲ τὴν φυγὴν. Εἰς τὰ μικρὰ ὅμως καὶ ἀφανῆ ἀδικήματα πρέπει νὰ δίδεται χρονικὴ παραγραφὴ, διὰ νὰ μὴ μένη διὰ παντὸς ἀδῆλος ἡ τύχη τοῦ πολίτου. Τὸ αἴτιον εἶναι, ὅτι ἡ ἀφάνεια καὶ κρυφιότης τῶν τοιούτων ἀδικημάτων ἀναιροῦν τὸ κακὸν παράδειγμα τῆς ἀτιμωρησίας, καὶ δίδουν καὶ εἰς τὸν πταίστην τὸν καιρὸν καὶ τὰ μέσα νὰ μετανοήσῃ, καὶ νὰ γενῆ χρηστότερος.

Ἀρκεῖ μόνον νὰ παραστήσω ἐμπαρόδῳ τοὺς γενικοὺς τούτους κανόνας, μὴ δυνάμενης νὰ τοὺς διηρίσω ἀκριβῶς καὶ κατὰ μέρος, ἐνόσω δὲν εἶναι γνωστὸν ποία εἶναι ἡ πολιτικὴ κοινωνία, ποίαν νομοθεσίαν ἔχει, καὶ εἰς ποίας περιστάσεις εὐρίσκαται. Τοῦτο μόνον προσθέτω, ὅτι, ἂν ἀποδειχθῇ ὠφέλιμος ἡ μετριότης τῶν ποινῶν, οἱ νόμοι, μακρύνοντες, ἢ συντέμνοντες ἀναλόγως τὸν χρόνον τῆς παραγραφῆς, ἢ τὸν χρόνον τῶν ἐλέγχων, καὶ κρίνοντες ὡς ποινὴν καὶ αὐτὴν τὴν φυλάκωσιν, ἢ τὴν ἐκούσιον φυγὴν τοῦ ἐγκαλουμένου, θέλουν συνθέσειν κατάλογον

εὐκολον ὀλίγον μετρίων ποινῶν διὰ πολλὰ τὸν ἀριθμὸν ἀδικήματα.

Οἱ χρόνοι ὅμως τῆς παραγραφῆς καὶ τῆς ἐξετάσεως δὲν πρέπει νὰ ᾖναι ἀκριβῶς ἀνάλογοι μὲ τὴν βαρύτητα τῶν ἀδικημάτων. Διότι τόσον ὀλιγώτερον γίνεται πιθανὸν τὸ ἀδικημα, ὅσον εἶναι βαρύτερον. Εἶναι λοιπὸν περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας πρέπει νὰ συντέμνεται ὁ χρόνος τῆς ἐξετάσεως, καὶ νὰ μακρύνεται ὁ χρόνος τῆς παραγραφῆς, ἢ τὸ ἀνάπαλιν. Τοῦτο φαίνεται ὅτι ἀντιφάσκει εἰς ὅσα εἶπα πρότερον, ἡγουν ὅτι δύνανται νὰ δοθῶσι ποιναι ἴσαι εἰς ἀδικήματα ἄνισα, ἂν λογισθῆ ὡς ποινὴ καὶ αὐτὸς τῆς φυλακώσεως ἢ τῆς παραγραφῆς ὁ χρόνος. Διὰ νὰ σαφηνίσω εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν ἔννοιάν μου, ἀναγκαῖον εἶναι νὰ διαιρέσω τὰ ἀδικήματα εἰς δύο τάξεις. Ἡ πρώτη εἶναι τῶν δεινῶν ἀδικημάτων, ἢ ὅποια ἄρχεται ἀπὸ τὸν φόνον, καὶ περιέχει ὅλας τὰς ἐπέκεινα κακουργίας· ἢ δευτέρα εἶναι τῶν μικροτέρων ἀδικημάτων. Ἡ διαίρεσις αὕτη ἐπιστηρίζεται εἰς αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου τὴν φύσιν. Νὰ φυλάσῃ τις τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζωὴν, εἶναι δίκαιον τῆς φύσεως· νὰ φυλάσῃ δὲ τὰ ὑπάρχοντά του, εἶναι δίκαιον τῆς πολιτικῆς κοινωνίας. Ἀσυγκρίτως ὀλιγώτερα εἶναι τὰ αἴτια, ὅσα παρακινοῦν τοὺς ἀνθρώπους νὰ σβέσωσι τὴν φυσικὴν αἴσθησιν τῆς συμπαθείας, πρᾶτοντες ἀδικήματα δεινότατα, παρὰ τὰ αἴτια, διὰ τὰ ὅποια, ζητοῦντες φυσικὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν εὐδαιμονίαν, ἀθετοῦν τὸ δίκαιον τῆς ιδιοκτησίας, τὸ ὁποῖον εὐρίσκουν νομοθετημένον ἀπὸ τὰς συνθήκας τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, καὶ ὄχι τυπωμένον εἰς τὰς ψυχὰς των. Ἡ μεγίστη

Διαφορὰ τῆς πιθανότητος τῶν δύο τούτων τάξεων τῶν ἀδικημάτων ἀπαιτεῖ διαφόρους παντάπασι κανόνας. Εἰς τὰ βαρύτερα, καὶ ἀκολούθως σπανιώτερα ἀδικήματα, πρέπει, διὰ τὴν πλειοτέραν πιθανότητα τῆς ἀθωότητος τοῦ ἐγκαλουμένου, νὰ μακρύνεται ὁ χρόνος τῆς παραγραφῆς, ἀλλὰ νὰ συντέμνεται ὁ χρόνος τῆς ἐξετάσεως, διότι ἡ ταχύτης τῆς δικαστικῆς ψήφου ἀναιρεῖ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀτιμωρησίας, ἥτις εἶναι τόσο ἐπιβλαβεστέρα, ὅσον εἶναι βαρύτερον τὸ ἀδικήμα. Ἐξεναντίας εἰς τὰ ἐλαφρότερα ἀδικήματα πρέπει νὰ μακρύνεται ὁ χρόνος τῆς ἐξετάσεως, ἐπειδὴ εἶναι ὀλιγωτέρα ἡ πιθανότης τῆς ἀθωότητος τοῦ ἐγκαλουμένου, καὶ νὰ συντέμνεται ὁ χρόνος τῆς παραγραφῆς, ἐπειδὴ εἶναι ὀλιγωτέρα ἡ βλάβη τῆς ἀτιμωρησίας. Ἡ διμερὴς τῶν ἀδικημάτων αὕτη διαίρεσις δὲν ἤθελ' ἔχειν τύπον, ἀν κατὰ τὸ ἴσον μέτρον ἐσμικρύνετο ἡ βλάβη τῆς ἀτιμωρησίας, καθ' ὅσον ηὔξανετο ἡ πιθανότης τοῦ ἀδικήματος. Περιπλέον ὁ ἐγκαλούμενος, ἐνόσω δὲν ἀποδειχθῆ ἀθῶος ἢ ἔνοχος, καὶ ἀν ἤθελεν ἐλευθερωθῆ δι' ἑλλειψιν ἐλέγχων, δύναται, καὶ πάλιν νὰ φυλακωθῆ καὶ νὰ ἐξετασθῆ ἐκ δευτέρου διὰ τὸ αὐτὸ ἀδικήμα, εἰάν, πρὶν περάσῃ τῆς διορισμένης παραγραφῆς ὁ κκιρὸς, εὔρεθῶσι νέα σημεῖα ὠρισμένα ἀπὸ τὸν νόμον. ¹

Τοῦτο τοῦλάχιστον τὸ μέσον μὲ φαίνεται ἐπιτήδειον νὰ φυλάσῃ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ὑπηκόων,

1. Τοῦτο δὲν ἀληθεύει, τοῦλάχιστον εἰς τὴν Γαλλίαν, ἔπου πιστεύεται ὡς ἀξίωμα, ὅτι τὸ ἀδικήμα, ἀφοῦ μίαν φοράν κριθῆ, δὲν ἀνακρίνεται δεύτερον. BRISSOT DE WARVILLE, Bibliothéq. du législat. 1782.

χωρίς νὰ βλάβῃ τὴν μίαν διὰ νὰ ὑπερασπίζῃ τὴν ἄλλην. Τὰ δύο ταῦτα καλὰ εἶναι ἢ ἰσόμοιρος καὶ ἀναπαλλοτρίωτος κληρονομία καθενὸς πολίτου, ὥστε δὲν πρέπει νὰ ἀφίνωνται τὸ ἓν εἰς τὴν προφανῆ ἢ ὑπουλον τυραννίαν, καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὴν θορυβώδη τοῦ ὄχλου ἀναρχίαν.

Εἶναι τινὰ ἀδικήματα, ἂν καὶ συχνὰ, δύσκολα μ' ὄλον τοῦτο ν' ἀποδειχθῶσι, καὶ ἡ δυσκολία των κάμνει πιθανωτέραν τὴν ἀθωότητα τοῦ ἐγκαλουμένου. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ συνέχεια τῶν ἀδικημάτων τούτων γεννᾶται ἀπὸ διαφορῶν ἄλλας αἰτίας, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ἀτιμωρησίαν, εἶναι ὀλίγον φοβερὸς ὁ κίνδυνος, τῆς ἀτιμωρησίας, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ συντέμνεται ἐξίσου καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐξετάσεως, καὶ ὁ χρόνος τῆς παραγραφῆς. Καὶ ὅμως ἡ μοιχεία, ἡ παιδεραστία, μ' ὄλον ὅτι εἶναι ἀδικήματα δυσἀπόδεικτα, ὑπόκεινται, κατὰ τοὺς κοινούς νόμους, εἰς τὰς τυραννικὰς εἰκασίας, εἰς τοὺς ἐξ ἡμισείας ἐλέγχους, ὡς νὰ ἠδύνατό τις νὰ ᾔῃαι ἐξ ἡμισείας ἀθῶος ἢ ἔνοχος, ἢ γουν ἐξ ἡμισείας ἄξιος ἀπολύσεως ἢ καταδίκης. Διὰ ταῦτα τὰ ἀδικήματα πρέπει νὰ βρασνίζωνται ὁ ἐγκαλούμενος, οἱ μάρτυρες, ὅλη τοῦ δυστυχοῦς ἐγκαλουμένου ἢ οἰκογένεια, καθὼς μὲ παράνομον ἀσπλαγχνίαν διδάσκουν τινὲς νομοδιδάσκαλοι, τοὺς ὁποίους ἀκολουθοῦν ὡς κανόνα οἱ δικασταί.

Ποτὲ σχεδὸν δὲν ἐχρημάτισε νομοθέτης τῶν Ἰθωνῶν ὁ ὀρθὸς λόγος. Ὅθεν δὲν πρέπει νὰ φαίνεται παράδοξον, ἂν εἰς τὰ δεινότερα καὶ ἀφανέστερα ἀδικήματα, ἢ γουν εἰς ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἡ πιθανότης εἶναι ὀλιγωτέρα, οἱ νόμοι ἔκριναν ἰκανὰς τὰς εἰκασίας, ἰκανοὺς τοὺς ἀμφιβό-

λους καὶ ἀσθενεστάτους ἐλέγχους, ὡς νὰ ἐσύμφερεν εἰς τὸν δικαστὴν καὶ εἰς τοὺς νόμους ὄχι νὰ ἐρευγήσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἀδίκημα, ὡς νὰ μὴν ᾔτο τόσον πλειότερος ὁ κίνδυνος νὰ καταδικασθῇ ὁ ἀθῶος, ὅσον εἶναι μικροτέρα ἡ πιθανότης τοῦ ἀδικήματος. Λεῖπει ἀπὸ τῶν πλειότερων τὰς ψυχὰς ἢ δραστήριος ἐκείνη θέλησις, ἣτις εἶναι ἐξίσου ἀναγκαῖα εἰς τὰς μεγάλας κακίας, καθὼς καὶ εἰς τὰς μεγάλας ἀρετάς. Πιὲ τὰς μεγάλας ἀρετὰς σύγχρονοι βασιλεύουν αἱ μεγάλαι κακίαι εἰς τὰ ἔθνη, ὅσα σῶζονται διὰ τὴν ἰσχὺν τῆς πολιτικῆς αὐτῶν κυβερνήσεως, καὶ τὸν θερμότερον ζῆλον τοῦ κοινοῦ καλοῦ. Ἀλλ' εἰς τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια σῶζονται διὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν μέγεθος, ἢ διὰ τὴν σταθερὰν τῶν νόμων χρηστότητα, τὰ πάθη τῆς ψυχῆς εἶναι ἀσθενῆ, καὶ συντελοῦν πλέον εἰς διατήρησιν παρὰ εἰς διόρθωσιν τῆς πολιτικῆς κυβερνήσεως. Καὶ ἐκ τούτου συνάγεται τὸ ἀξιόλογον τοῦτο συμπέρασμα, ὅτι αἱ μεγάλαι κακίαι δὲν εἶναι πάντοτε σημείον τῆς φθορᾶς τοῦ ἔθνους.

§ XIV.

ΠΕΡΙ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ ΑΡΧΟΜΕΝΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΣΥΝΑΙΤΙΩΝ.

Ἄν καὶ οἱ νόμοι δὲν πρέπη νὰ κολλάζωσι τὸν σκοπὸν, δὲν ἀκολουθεῖ ὅμως ἐκ τούτου, ὅτι ἡ πρώτη ἐπιβολή, ἢ γουὺν ἢ πρᾶξις ὅθεν ἀρχίζει τὸ ἀδίκημα, καὶ ἡ ὅποια φανερόναι τὴν θέλησιν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς τελέσεως τοῦ ἀδικήματος, πρέπει νὰ μένη ἀτιμώρητος. Ἡ τοιαύτη πρᾶξις εἶναι ποινῆς ἀξία, ἂν καὶ μετρίωτέρας παρὰ τὴν